

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. LV. Linguam vindicantem gladium esse Deo præreptum, omnibus
damnosissimum, qui eo fuerint usi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

tantis ingenii mores minus compositos præ se tulit, la-
scivorum sermonum aut hominum, quam pro pio Prin-
cipe futuro, amantior, uti natura ipsa cupiditates ado-
lescencie profundit, maxime si cum fortuna bonâ & in-
genio animi mobiliore sit; si jam hominum impurorum
usus, quibus aula interdum infestatur, accedat, quid
mirum est si proximus ardeat Ucalegon? At verò si ni-
hil quod impudicitiam oleat, attingere debet limina, in-
tra quæ puer est, quanto sanctiora esse debent, intra quæ
puer regius est. Hoc Elcearius maturè considerans, li-
mul etiam alumni sui genium æquo liberiore adven-
tens, Carolum ad se vocatum his verbis aggressus est: Ab
omni quidem ore Christiano & aure sermones illoti &
turpes procul arcendi sunt, maxime verò à Principum
& Regum colloquiis. Insignem & regiam personam ni-
hil minus decet, quam vel audire vel proferte hæc ver-
borum dedecora. Omnes virtutis nervos elidit immunda
hæc oris eluvies: Quidquid agis, Carole, fuge, fuge
contaminatissimos homines istos, qui tam lutei, tam cæ-
no polluti sunt, ut vel spurciculos versus, vel cantilenas
invecundas, vel Fescenninos jocos effutiant; quidquid
ferè loquuntur, viperinam Veneris saniem ructant. Ho-
rum omnium sermo vitandus est: hi sunt qui vitia tra-
dunt, pessimum genus hominum. Venenum quod auri-
bus infillant, divitiis hæret quam auditur: nec facile est
animo dulcem sonum excutere. Prosequitur & durat,
& ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures his
vociibus & quidem primis. Quare fuge, mi Carole, fu-
ge tam pestilens loquendi vitium, eique nec os nec aures
præbe, isto & illis excludere. Regium sanguinem iis
ora moribus qui deceant Regem.

Hæc Elcearius animo etiamnum tenero ac flexibili,
oratione tam nervosâ impressit, ut Carolum brevi
tempore ad omnem pietatem ac pudorem adduxerit,
non sine totius aulae admiratione. Hinc illa vulgi vo-
ces: *Dominus Dux in alium hominem mutatus est*. Alii ma-
gis aulicè dicebant: *Comes Ariani cum Principe locutus
est*. Hoc quasi brevi elogio, & Caroli mores & Elcearii
sapientiam commendaturi: certè ipse Carolus non tan-
tum postea verbum obscænius nullum fecit, sed nec
audire sustinuit.

§. III.

Carolo Calabriae Principi Principem Castilionis
juncto Aloysium Gonzagam, qui Societatem Je-
su juvenis amplexus est, & vitam in eâ, usque ad mor-
tem religiosissimè perseveravit. Hic etiamnum adoles-
cens, parente Marchione cum copiis ad Tunetum pro-
fecto, Castilionem remissus est, ubi eundem, quem in-
gressus erat Casale, vivendi modum tenuit. Atque ut est
plerumque militum vulgus ad verborum licentiam tur-
pitudinemque projectum, ipse quoque ex eorum con-
sortio nonnullas ejusmodi voces haulerat, quas ignarus
quænam esset eorum notio, interdum jactare caprit. Id
cùm aliquando Petrus Franciscus Turcius audisset, qui
ejus pueritiæ moderator fuit, tantâ vi in eum invec-
tus est, ut ipse postea moderator confirmaret, nullum un-
quam ei deinde nisi honestum decensque verbum ef-
fluxisse: Quinimo, si quem deinde licentius loquentem
audiret, è vestigio oculis pudore suffusus, humique defi-
xis, aut aliorum conversis, vel animum advertisse dissi-
mulabat, vel dicta sibi auditu molesta fuisse signifi-
cabat. Ex quo licet intelligi, nunquam eum hoc genere
sermonis usurum fuisse, si, quid sibi veller, antè didici-
set. Nam simul ac flagitiosa atque à suo dignitatis gradu
generèque aliena esse didicit, tantus eum pudor inces-
sit, ut postea sit fassus, ne sacerdoti quidem suæ conscien-
tiæ quæstori, ut ea nominatim aperiret, animum indu-
cere potuisset. Ea erat puerilis animi verecundia. Neque
verò unquam, dum vixit, hujus eum gravissimi, ut ipse
sentiebat, criminis poenitentia deseruit.

A Jobus profectò in causâ non valde ab simili poeni-
tentiam agens: *Qui leviter, inquit, locutus sum, respondere*. *Quid possum? manum meam ponam super os meum. Vnum
locutus sum, quod utinam non dixissem: & alterum; quibus
ultra non addam.* Manum super os ponere, gestus est
agnoscentis peccatum oris & verborum; sicut manu pe-
ctori admotâ agnoscimus & fateamur peccatum cordis.
Vnum, inquit Job, locutus sum, & alterum. En sincerissi-
mam ab ore confessionem. *Quod utinam non dixissem: en
verissimam peccati detestationem in corde. Quibus ultra
non addam: en firmissimum emendationis propositum,*
ipso exequendum opere.

Ah, manum imponat & ori & auri, quisquis Turpi-
loquium unquam vel mutuâ colloctione, vel auditi-
one benevolâ promovit: doleat talia dixisse ac detestetur
dicta, sed iis ultra non addat; excutiat à se viperinam
linguam. Paulus Orbis Ecclesiastes cùm post periculo-
sissimam navigationem, calo frigido ac pluvio in insulâ
B Mitylene focum strueret, eique sarmenta pabuli vice
ingereret, serpens sarmentis immixtus ab igne resiliit,
& Pauli manum invasit. *Et ille quidem, inquit sacer his-
toricus, excutens bestiam in ignem nil mali passus est.* Tur-
piloquium, reptile viperinum est, quod aures invadit,
& inde per omnem animum virus suum dividit. Excui-
tiat hanc viperam qui lædi non vult, & illos ignes æter-
nos consideret, in quibus non epulonum duntaxat aut
hellionum, sed vitiosorum omnium lingue ardebunt.
Gutturam in refrigerium mendicabunt, sed & guttula
iis negabitur.

Ergo quod Chrysostomus hortatur, Christi loqua-
mur linguâ, non diaboli: *Quemadmodum enim, inquit, si hom. 80. in
Romanus sortè fuerit iudex, non percipiet rationes tuas, nisi
Latinè loquaris: sic etiam Christus non audit, neque attendit,
nisi linguâ suâ utaris. Discamus igitur ita loqui, ut Rex noster, hom. 12. mi-
& eâ linguâ proferre, quâ ipse utitur. Imitemur diligenter il-
lam linguam in omnibus.*

C Vistis Ephrataeis, uti Judicum fasti memorant, Ga-
laaditæ Jordanis transitum occuparunt. Cùm autem e-
dissepato exercitu palantes milites venirent cuperentque
Jordanem transire, interrogabatur, num Ephrataei es-
sent? si negassent, jubebantur vocem schibboleth pro-
ferre, hoc est, spicam plenam. Quod si litterulâ unâ
omissâ dixissent sibboleth, jugulabantur miseri, constab-
at enim vel ex ipsâ pronuntiatione hostes esse. Eodem
planè modo Turpiloqua lingua non rarò seipsam pro-
dit voce unicâ sordente & minus castâ. Qui enim sapius
inquinatè loquitur, velat Ephrataus hostis sibboleth
pronuntiat, non schibboleth, paleas ructat, non spicas
plenas, colloquia fordida & impura amar, hostis est
verecundia.

Has ergo sordes aversetur plurimum, qui pudicitie
videri vult amicus. Exulet Lingua Turpiloqua ab uni-
versis Christiani Orbis finibus. Satiùs est mutum videri
quàm Turpiloquum.

V

CAPVT LV.

Linguam VINDICANTEM gladium
esse Deo præreptum; omnibus damnosissi-
mum, qui eo fuerint usi.

A Genoris in Phoeniciâ regis filius Cadmus, ubi ra-
ptam sororè diu quævisset, nec invenisset uspiam,
redire ad patrem non ausus, nova sibi domicilia condi-
dit. Cùm verò suorum comitum aliquot à dracone in-
terfectos amisisset, ut poëtæ memorant, draconis denti-
bus terram obsevit. Ex horribili hæc semente viri profu-
lierunt armati, qui armis in seipsos illico versis, mutuâ
cæde corruerunt.

Manfue-

Manfuetissimus Moses & vatum antesignanus ira fervens alienâ: *Dentes bestiarum*, inquit, *immutam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium*. Sunt qui hos dentes interpretentur, dicantque his indomitos linguæ furores designari, qualis certe Lingua est, quæ *Vindicans* appellatur, Lingua ferox, furibunda, indomabilis. Hujus sementis educator & altor, feminator & factor diabolus est, qui faccos frumentarios habet plurimos draconum dentibus plenos. His agrum ille suum confert, unde innumera Linguæ vitia succrescunt, præsertim atrocissimæ illius Linguæ, quæ à suis clamoribus rectè *Vindicans* vocatur. De hac lingua inter malas pessimâ nunc differendum.

§. I.

Mores vindicantis linguæ.

Lingua *Vindicans*, eos præ se fert mores, ut, cum herum suum esse læsum intelligit, mox succlamet, *Vindica, Domine, Vindica*. Aut seipsum hortatur & extimulat: *Vindica, vindica*. Aut minas spargit, & ore tragico vociferatur, *Vindicabo, Vindicabo*. *Ulciscar hoc probe. Pœnas mihi dabit ille maffigia*. Minitabundas ejuscemodi voces nunquam spargebat Christus: *Qui cum pateretur, non comminabatur*. Qui comminari consuevit, stultiorum se ostendit quam sit. Nam plurima minatur, quæ facturus est nunquam. Nolite hic loquendi stylus est. Aut minamur, aut quod minari poteramus, manu & gladio exequimur.

Ad colles Olivarios olim pates nitium quantum dispares consiliebant, ut B. Lucas commemorat, & res in conflictum spectabat. *Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, si percutimus in gladio? Et percussit unus ex illis servum Principis Sacerdotum*. At mansuetissimus Jesus pugnam hanc mox dimittens: *Converte*, inquit, *gladium tuum in locum suum, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Notandæ religiosissimæ sunt hæc voces: *Qui acceperint ipsi gladium, gladio peribunt*, non ita quibus datus fuerit gladius: ita prorsus lingua, si vindictam quæ Deo debetur, sibi arrogarit, gravi supplicio vindicabitur.

Inter fecerat Christus Hierosolymâ, præmisitque in urbem Samaritanam duos discipulorum velut diversarii designatores; his autem civium inhumanitas negavit hospitium. Itaque ad Dominum reversi: *Domine, ajunt, vis dicimus, ut ignis descendat de celo, & consumat illos? Quibus mitissimus magister non sine reprehensione respondit: Nescitis, cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum*. Nescit profecto Lingua vindicans, quam maligno feratur spiritu.

In lege præcâ spiritus Eliæ concitator in quinquaginta milites bis ignem celo evocavit. Vehementioribus his remediis tunc opus erat. At nunc aliam vivimus ætatem, mansuetiora nunc sunt tempora, illa Justitiæ fuerant atque vindictæ, hæc nostra sunt misericordiæ. Nescitis cujus spiritus estis, o mei discipuli, ego vos longè alia docui, alterius spiritus specimen vobis ego præbui; meus spiritus est spiritus mansuetudinis. *Spiritus Domini super me, eo quod unxit Dominus me, ad annuntium mansuetis misit me*.

Aliter olim David canebar, aliter nunc canit Zacharias. Ille: *Ad faciendam vindictam in nationibus*. Ille: *Ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris*. Vos quidem hoc esse putatis zelum rectitudinis; est zelus, sed amaritudinis. Quod si zelum amarum habetis, nolite gloriari. & mendaces esse adversus veritatem. Non continuo cum læsi sumus, paranda est ultio; nolite damnare, & non damnabimini; vindicta cupidus sentiet vindictam: neque verò de homine ullo quantumvis improbo, dum spirat, desperandum est.

Considerate statuarium, is trabem ante se habet informem, impolitam, statuæ dissimilimam: quis verò tam præceps aut fatuus, qui protinus clamat: *Ad ignem,*

A ad ignem, hoc rude & informe lignum. Parcius ista: hoc lignum artifex dolabit, poliet, formabit in pulchram & artificiosam statuam. Exemplo sint illi ipsi Samaritani, quos Apostoli mox igne celitus misso consumendos putabant. Nam ubi res Christiana propagari cepisset, Samaritani primi fuerunt, qui Christo auctorabantur.

Si Deus latronem Dissimam post unum alterumve latrocinium protinus neci dedisset, quomodo in Cruce patronum Christi egisset? Si Deus Saulum Ecclesiæ vastatorem præfervidum mox tolli voluisset, qui Paulum Orbis concionatorem habuisset? Possit artifex & rudiligno æmulam vitæ imaginem formare, non possit Deus & flagitioso homine pium ac sanctum efficere? Procul igitur ab ore Christiano sit Lingua *Vindicans*, quæ more suo cum florent impii & multis nocent, mox alium vociferatur, *Impios ad leonem, ad bestias, Noxios ad furcam, ad rotam, ad rogam, sceleratos ad Orcum, ad inferos*. Ah, ista parcius, o linguæ vindicantes!

Si Deus, quoties peccant homines, mox ignem suæque mittat fulmina, Orbis terrarum brevi unus rogos, unumque fiat bustum. Nos nobis misericordiam flagitamus, in alios justiciam poscimus. Iniquæ sunt hæc preces, clamores pessimi. Hoc non est eadem metiri mensurâ: Quod si omnia metiarum vindicatione, erit qui ad hanc ipsam mensuram remeietur nobis. Qui à Christo stant, ab amoris & mansuetudinis spiritu non dissentiant.

Olim aliqui in numero fuit lex ista: *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu*; nunc aliis vivimus legibus. Vulgus quidem animosâ miratur, & audaces apud eum in honore sunt, placidi pro meritis habentur. Sed longè aliter judicat virtus. Illi duo Apostoli robur ostendere conabantur ulciscendo, at verò Deus ostendit parcendo. Nos Apostolos hoc uno perpetram æmulamur: vix læsi mox omnia æra Martia pulsamus, etiam ignem & celò, si liceret, devocaturi.

Longè aliter Deus, qui potentiam suam miserecendo potissimum, non ultionem perendo patefacit. Ecclesia sic precari solet: *Deus qui omnipotentiam tuam patiendo maximè & miserando manifestas*. Divinum hoc ingenium æmulatus David: *Fortitudinem meam*, inquit, *ad te custodiam*. Utar fortitudine meâ non ad hostes meos confutandis, sed ad te placandum. Vera virtus ultionis studium non habet.

§. II.

Sanctus Anselmus triplicem ait esse facultatem animi, Rationem, Voluntatem, Appetitum: Rationem assimilatur Angelis, Appetitum brutis, voluntate utriusque: nam inter duas illas facultates velut media est Voluntas, quæ modò Appetitui, modò Rationi suffragatur. Rationem & rationabilia sapere dicitur, cum rationi subscribit; cum verò Appetitui assentitur, carnalis appellatur: nimirum *animalis homo non percipit ea quæ sunt in Spiritu Dei*.

Ergo ex affectu dignoscendum quo quis feratur spiritu, celesti an terreno. Apostoli quia vindicantem linguam plus æquo exercebant, objurcationem audierunt: *Nescitis cujus spiritus estis*: non vos è celo spiritus afflavit, sed è terrâ vindictam spirans. Ignorabant viri simplices quo spiritu agerentur, hinc quod ipsis videbatur zelus Justitiæ, erat spiritus vindictæ. Hic linguam concitat, ut quemadmodum Hebræa plebs succlamabat *Tolle, Tolle, crucifige, crucifige*: ita hæc vociferatur, *vindicta, vindicta*. Imò plus audent, & velut jus gladii Deo præcipiens: *Domine, inquit, gladium mihi cede, tu nimis bonus, aut tardus nimis es puniendo, ego istum & istum sic feriam, ut feriri se sentiat*. Hoc prorsus est destinatum vindicandi potestatem Deo præcipere.

Deus quidem, veluti magistratus supremus inferioris nobis decimas omnes permittit, unigenam filium dat

dat obidem: ecquid bonorum subditis negat? vindicta
tamen exceptione usus: *Mea, inquit, est ultio, & ego retribuam*. Et ne quis ignorantiam culpae prætexeret, illud
ipsum Paulus per omnem Orbem promulgavit his ver-
bis: *Mibi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus*: Non
patitur Deus ab ullo mortalium vindicta gladium sibi
præcipi. Sed in eam subinde itam accenditur, eo pro-
labimur furoris, ut Lingua Vindicans clamare audeat:
Mea, Domine, est ultio, mea est, & ego retribuam: tu
facile nimis exorari te sinis; fera nimis est vindicta tua.
Qua quidem ratione, tamen pars læsa sumus, auctori-
tate tamen proprii iudices sumus, sententiam dicimus,
vindictam imperamus. O improbe furiosus, & in ve-
strummet caput crudes! Contra vos & Christus cla-
mar: *Sic & Pater meus celestis faciet vobis, si non remisistis*

unusquisque fratri suo de cordibus vestris.
Vix quidquam est, puto, quod dum vivimus, scire
malimus, quam istud: An Deus delictis nostris veniam
dederit, & an deinceps quoque daturus sit. At verò id
signum est evidens, nec dedisse, nec daturum esse quam-
diu clamamus, *vindica, aut, vindicabo*. Illud Augustini
hic certissimum: *Talem unusquisque indulgentiam accipiet à*
Deo, qualem fecerit proximo. Vindictam sentiet quisquis ex-
petit vindictam. Jam olim hoc Siracides prædicans *Qui*
vindictam vult, inquit, à Domino inveniet vindictam, & pec-
cata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, &
tunc deprecanti tibi peccata solvantur. Homo homini reservat
iram, & à Deo querit medelam: In hominem similem sibi non
habet misericordiam; & de peccatis suis deprecatur: Ipse dum
caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo: quis ex-
orabit pro delictis illius?

Hic mihi obsecro & numerosas & nervosas Siraci-
de rationes perpendite.

1. Qui vindicta cupidus est, vindictam incurrit. At-
chigrammateus fidelissimus omnia ipsius peccata in-
mutatim percripta servans servabit.

2. Relinque proximo tuo nocenti te. Qui te læsit, amicus,
socius, tibi proximus, conjunctissimus tibi est naturæ
lege. Vide jam, ne dum ignem ita in eum evomis, eo-
dem & tu exuraris.

3. Homo homini reservat iram & à Deo querit medelam:
qui te offendit, qui damno affecit, non Angelus, non
Deus, sed homo est, qualis & tu es, mille erroribus ob-
noxius.

4. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de
peccatis suis deprecatur: Cogita quæso quid hoc novi sit aut
miri te offensum esse: tu alios nunquam offendisti; en
nunc similem monetam tuæ. Sed & hoc tibi perpen-
dendum: si veniam neges alteri, veniam & tibi à Deo
negandam, nec eam ullis unquam precibus exorabis.

5. Ipse dum caro sit reservat iram. Qui noxam intulit,
carne constat fragili, quæ ad noxas semper pronissima.
Quid igitur caro in eam fecit? Et nunquid bellissi-
ma est hæc precatio? Domine non secundum peccata
mea facias mihi, neque secundum iniquitates meas re-
tribuas mihi: sed ego, Domine, huic nebuloni secundum
merita illius faciam illi, & secundum offensas illius re-
tribuam ipsi: vindicta dignus est. Nimirum hæc preces
nostræ sunt, hæc nostra est mansuetudo.

6. Quis exorabit pro peccatis illius? Si Cælitæ omnes
huic homini vindicta tam cupido veniam rogent, nun-
quam impetraverint. Deus enim vindicans vindicabit. Sed
audiamus quam præclara dictis obijciantur.

§. III.

1. Et si dicat: vindictam non moliar, & linguam
obmutescere jubebo; sed ut has ego injurias obli-
vione sepeliam, id verò mihi nemo persuaserit: servabo
istud in anatho meo.

Hoc quidem stultissima fraus est, & merissimus fu-
cus clementiæ, nolle quid ulcisci, & tamen oblivisci non

Tom. I.

velle. Hoc est dicere; os amicum geram, non pectus.
Tu si quid donas, dona integrè. Illud Christi severum
nolli: *Sic & Pater meus celestis faciet vobis, si non remisistis*.
unusquisque fratri suo de cordibus vestris.
Injurias oblivisci nolle, non est eas de corde remitte-
tere.

2. Improbis inique atque indignis tractavit, quam ut
veniam tam facilem impertiar.

Et nos homunculi quam indignè ac improbè tracta-
mus Deum? quantis verborum ac rerum acerbioribus
nullo adhibito modo eum afficimus, & subinde vel
uno die quoties has noxas repetimus?

3. Honor, inquit, defendendus est; mittere publico
fungor.

Obsecro, Christiani, non sumus plus æquo subiles.
Et Stephanus, & Apostoli, & Christus publico funge-
bantur munere, & tamen veniam capitalissimis hosti-
bus condonantur. Non nescimus, officii & status gratiâ
subinde tuitione ac vindictis opus esse, sed innoxii, &
quæ certâ lege stringantur. In ceteris omnibus venia
semper in promptu sit.

4. Nullam, ais, illi nebuloni causam dedi, ut me tam
hostiliter laceraret.

Si causam dedisses, injuriam ille non intulisset, cal-
culus par positus esset, æquales forent utrinque rationes.
Quid Joseph fratribus causâ dedit, cum innoxium
somitium percussit? & tamen tantum odium omnes
que injurias generoso silentio concoxit.

5. Non leviculum est, quod ille trisurcifer in me mo-
litus est.

Quid exaggeramus injurias, & velut numum in larci-
simas bracteas deducimus? Si levis sit injuria, levius erit
præmium condonata; grandissimum, si grandis fuerit
offensa.

Sed injuriam tibi factam inspiciamus; quanta de-
mum ea est? Nunquid ferrâ medium cum Simone vel
Isaiâ sectus es? nunquid cum Stephano vel Paulo lapi-
datus es? nunquid cum Apostolis flagellatus es? nun-
quid cum Christo crucifixus es? Ad rem dixit Hierony-
mus, *Deus faber est, hostes tui limæ sunt & mallei, quibus te*
velut rubiginosum ferrum hic faber expolit.

6. Sed sum nobilis & tantæ auctoritatis.

Sint hæc omnia: non nego, cui honorem, honorem; sed Rom. 12. 17
scias velim, hostium tuorum animas tuâ non esse dete-
riores: si corpus spectemus, lutum estis; tu fortati paul-
lò melius: *Quod si te, inquit, Tertullianus, libido vindictæ*
vincat; non generosus, non nobilis, sed peccati servus es.

7. Et licet, inquit, me non ulciscar; tamen ut me ul-
cisci nolim, non possum. Possumus omnino, possumus,
modo admitamur; sed hic ignis non novis quotidie schi-
diis nutriendus est. At ego, inquit, ardeo vindictâ. Nisi
maturè hunc ignem extinxeris, accedet stygius; nun-
quam extinguendus. Tolle igitur munitabundos vindi-
ctæ clamores, & ad exempla mansuetiora te compone.

Non ego tibi sanctissimos aut mitissimos hominum
propono. Saltem idololatri non esse velis deterior, qui-
bus sæpe nec ad irascendum causâ defuit, nec ad ulci-
scendum potestas.

§. IV.

Quid enim facilius fuit regi Antigono quam duos
manipulares milites duci jubere, qui regio taber-
naculo proximi faciebant, quod homines & periculo-
sissime & libentissime faciunt, de rege suo pessimè locu-
ti. Audierat omnia Antigonus, utpote cum inter dicen-
tes & audientem solum aulam interesset, quod ille le-
viter commovit, & Longius, inquit, discedite, ne vos
Rex audiat. En Christiane, quam nullus hic clamor mor-
tem imperans.

Idem rex quâdam nocte, cum quosdam à suis militi-
bus exaudisset, omnia mala imprecantes regi, qui ipsos
in illud

Q99

in illud iter & inextricabile lutum deduxisset, accessit ad eos qui maxime laborabant: & cum ignorantes, à quo adjuvarentur, è luto explicuisset: Nunc, inquit, maledicite Antigono, cujus vitio in has miseras incidistis: ei autem bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Nec dum nos linguam omnia vindicantem cortigimus? Neque solum civium suorum, sed & hostium maledicta mitissimo animo Antigonus rex tulit. Itaque cum in parvulo quodam castello Græci obtiderentur, & fiducia loci contemnerent hostem, multa in deformitatem Antigoni jocabantur, & nunc staturant similem, nunc collum nulum deriderent: Gaudeo, inquit Rex, si in castris meis Silenum* habeam. Cum autem dicaces hos Græculos fame domuisset, adeo non ultus est tam gravem injuriam, tam nihil supplicii de illis sumpsit, ut eos qui militie utiles erant, in suas cohortes describeret, ceteros præconi subiceret: id quoque se negavit facturum fuisse, nisi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam.

Regiè proflus, imò & Christianè; nam proprium est veræ magnitudinis non sentire se percussam. Sic immanis fera minorum canum latratus obaudire: sic irritus ingenti scopulo fluctus allulcat: sic sepe nobilissima est ultio, ad probra nil respondisse, aut certe pauca, nec sine miti joco. Diogenes philosophus Stoicus reipsa id docuit. Nam cum illi de ira differenti adolescens protervus inquireret, tulit hoc ille leniter ac sapienter, & Non quidem irascor, inquit, sed dubito tamen an irasci oporteat. Diogene melius Marcus Cato Romanus; cui cum causam agentem, in frontem mediam, quantum poterat attracta pingui salivâ, inspuisset Lentulus homo factiosus & impotens, abiecit faciem Cato, & Affirmabo, inquit, omnibus ò Lentule, falli eos qui te negant os habere. Jocosè. Vulgò aiebant Lentulum sine fronte & ore esse, ob insignem impudentiam. Cato patronum se offert in hac parte, paratus ab experientia testari, Lentulum os habere, & amplum quidem ac grande, è quo tam liberaliter expuisset. Sanctius Catone Constantinus Imperator, cum enim susurrone de violata statuâ garriente vulturn ejus fœdè vulneratum faxis dicerent, ille faciem manu oberrans: Ego verò, aiebat, nihil sentio.

§. V.

Regula
utilissima
injuriis to-
lerandis.

EX his utilissima hæc præceptio sumitur: Cum verbis ureris, aut tace, aut joca. Cum te sermo à quocunque profectus morder, aut ille, quod sæpe tutissimum, aut certe joco dilue quamcumque dicti amaritudinem.

Etenim si vis ut aletius verba, quæ ille velut facies in te jecit, non ardeant; tu illa jocando refrigera, & sic ea omni igni exarnabis. Scitè Romanus sapiens: Circumscribenda, inquit, multis modis ira est. Pleraque in lulum jocumque vertantur. Socratem ajunt colapho percussum nihil amplius dixisse, quam, Molestum esse quod nescirent homines, quando cum galeâ prodire deberent. Non quemadmodum facta sit injuria refert, sed quemadmodum lata. Joco bellissimè refutantur plurima.

Tu, si moneri te, si argui, si reprehendi, si vituperari, si convicium in te dici audias, & tacendum non putes (quod tamen plerumque optimum) joco sic responde: Quælo te neme ita in faciem laudes. Aut dic: Nondum omnes virtutes meas enumerasti; quid jam amplius? Ita joco adversarium magis feries, quam si grandem in illum salaricam intoriles; putabit enim telum suum tam fuisse hebes, ut à te nec sentiat quidem.

De Lyfandro memorat Plutarchus, eum tam continentis linguæ, tamque hilis patientiæ fuisse, ut, cum plurimis contumeliis à quodam afficeretur, hoc unum sereno vultu responderet: Dic, ò amicule, dic, dic; & nihil omittas, si qua forte tuum animum malis, quibus videtur plenus, exonerare possis. Ingentis animi argumen-

A tum, nec irâ quidem dignum arbitrari maledicim, joco in promptu sit ultio.

Timotheus dux belli fortunatissimus fuit. At vitio fortuna, ut solet, non caruit invidia. Emuli ejus pincerent civitates, quæ sese ultro in dormientis rete implicarent. Cavillatio erat utcumque acerba. At Timotheus ut contumeliam joco dilueret, urbanè ac facerè: Sitantæ urbes, inquit, vel dormiens capio, quid facturus sum vigilans?

Ita Silvanus episcopus, Suida teste, vir eloquens, & philosophiæ peritissimus, qui moribus tam festis fuit, ut eruditè jocarè, & diceria sine offensa ferre, & eleganter atque ex tempore questionibus respondere poterit. Silenium, aut Jocus, omnem verborum amarulentiam diluere novit.

Dicat etiam quisque sibi, quoties laceffitur: Nunquid potentior sum rege Philippo, aut Cæsare Augusto, quibus impunè maledictum est. O quanto satius est sanare injuriam, quam ulcisci? Itaque prudentiori cedamus, stultiori remittamus, pro quocunque illud responderimus nobis, sapientissimos quoque viros multa delinquere. Hic te rogo, mi Lector, non pigeat relegere hæc de re, quæ in Zodiaco Christiano, symbolo nono uberrimè differunt.

Verum enimverò, quantumvis clament omnes Sapientes, minentur Prophetæ, debortentur Cælices, vociferentur Angeli, Apostoli rogent, quantumvis ipse Angelorum Rex, Apostolorum Præceptor Christus, potestare maximâ non fudeat, sed præcipiat, vindictam esse remittendam; nihilominus vindictam etiam contumaciter clamamus; tam robusta est Lingua Vindicans, tam cæca est ulciscendi libido. Sic omnes Sapientes, Prophetas, Cælices, Apostolos, Angelos clamore superamus. Justinianus Imperator natu minor, cui prius præfekte nares, imperio deinde pulsus est. Hic anno à Virginis partu septingentesimo secundo, & Chersonâ insulâ solvens, maritimum iter ingressus est: imperium denovo recuperaturus. Ortâ in mari tempestate & periculo vitæ jam proximo, unus fidiissimorum è familiaribus: Ecce, inquit, morimur domine; Quin Deo votes, imperio reddito injurias illatas non ulcisci? Cui Justinianus: Quid tu, ait, puerilium votorum hic ingeris? istud ego voveo, si peperero vel unico illorū, qui fuerunt in me injuri, hoc loci submergar. Et tamen periculum incolumis evasit; anno sequente imperio recuperavit. Quam admiranda sunt tua, ò Deus, judicia? Hoc scire non possumus, ultionem & vindictam à te severissimè prohibitam. Lex prisca clamat: Non quam ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. Clamat Solomon: Ne dicas, Reddam malum pro malo. Ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei. Clamat Paulus: Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini invicem, & in omnes. Et rationem reddit: Qui enim injuriam facit, recipiet id quod inique gessit. Ergo, Nam malum pro malo reddentes, omnem vindictam Deo transferibamus. Tu verò, quisquis ultioni tam promptus es, nemini magis quam ipse tibi officis. Perinde si cum altero rixeris; & ille quidem vestem tuam laceret; tu verò brachium tuum præ irâ ipse fauces: quis grandius tibi damnum intulit? ita proflus, hic quidem fortunas tuas aut corpus tuum lædit; animum, si nolis, lædere non potest: tu verò cum vindictam expetis, animum non solum lædis, sed & occidis. Apicula cum adeo exandescunt, ut aculeum non tantum infligant, sed etiam in vulnere relinquunt, seipsas vitâ privant: sic qui injuriam novâ ulciscitur injuriâ velut aculeum perdens in vulnere, seipsum necat.

Recitat Pausanias, Theagini Thasio pugilum latidatissimo statuum aream esse positam. Hanc obrectat Theaginis & amulus non unâ nocte cecidit flagris. Nec ei hoc satis. Nam ut plagas in arenâ acceptas ulcisceretur,

CAPVT LVI.

*Linguam VITUPERANTEM seu Censoriam
nemini non exosam esse.*

§. VI.

Interrogatus Abbas Pastor super iis verbis, *Non red- das malum pro malo*: hæc respondit: Vindicta geminis incedit viis: Prima à corde ad oculos; altera à lingua ad manus ducit. Ulterius se, primò cogitat ac circumspicit, quâ parte hostem feriat: deinde hoc ipsum ore agit, & manus evocat ad audendum, dicitque, cum potuero, reddam. *Verba impiorum insidiantur sanguini.* Tu igitur primam cordis viam include. Paret ista? iter impedi per alteram. Sic alter alteri cor, oculos, Linguam, manus à sanguine pura conservet. Lingua Vindicans semper cruenta est, quemadmodum os canis, qui totos dies macello inerrat, & fauces semper cruentas gerit. Hæc cruentam & Vindicantem Linguam ad Christi crucem figamus, & eam Linguâ Christianâ commutemus, quæ clamare norit: *Pater dimitte illis: Non mea, Domine, sed tua est ultio.* Opportunissimè hic Augustinus interrogans: *Vindictari vult, inquit, ô Christiane? Nondum vindictatus est Christus. An tu passus es improbum, & ille non passus est? Nôhne prior pro te passus est, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio, fornax aurificus est; si tamen aurum sis, & non palea; ut sordibus careas, non in cinerem convertaris.* Hæc Lingua non sanguinem & vindictam, sed misericordiam & veniam poscit.

Nihil ergo habet in se utile teter ille & hostilis ulciscendi affectus; at omnia è contrario mala. Pudore calcato, nihil vacuum relinquit à scelere, non gloriæ memor, non infamiæ metuens, inemendabilis, cum ex ira in odium occalluit.

Hannibal Penus pulverem pede projiciens: Inter Carthaginem & Romam, inquit, bellandi finis tunc erit, cum harum urbium alterutra in pulverem suble- derit. Sic inter Christianos nonnunquam nullus vindicandi finis est, dum alter è duobus in sepulchrales cine- res fatiscat. Aded eorum vindictæ spiritus est. Ma- ture hæc igitur resistendum. Sibi quisque ut alteri dicat: *Quid iurat tanquam in æternum genitas iras indicere, & bre- vissimam atatem disipare? Quid iurat dies quos honestissimis studiis impendere licet, in dolorem alicuius tormentumque transferre? Quid ruinas in pugnam? quid certamina nobis ac- cessimus? quid imbecillitatis oblitus, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles constringimus? Quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? Dies quos labi aut excidere tristi- bus & pravis curis patimur, eos satum colligit tamen & in Ex- pensis tabulis ponit: Mors propius ac propius accedit. Istud tem- pus quod aliene destinasti mori, fortasse circa tuam est. Quin po- tius vitam brevem colligis, placidamque & tibi & ceteris præ- stas: quin potius amabilem te, dum vivis, omnibus exhibes: desi- derabilem, cum excesseris, reddis? Quid nobis cum vindicatione & insidiis? Quicquid potius pacatius, quantumcumque sapere est, exigamus. Et quantum est temporis quo aut hostis tuus panâ suâ torqueatur, aut tu malum gaudium ex alienâ percipias? Dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiquam, non periculo finis: detrimenta, injurias, vellicationes, convicia, vindicationes omittamus aut contemnamus, & ma- gno animo breviter feramus incommoda. Dum respicimus, quod erunt, versamisque nos, jam mortalitas aderit ductura nos ad immortalitatem.*

Socrates cum decorum adolescentem & diutulè ta- centem conspicatus foret: Ut te videam, inquit, ali- quid loquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. Hæc eadem Philosophia etiam in sacris pagi- nis locum habet. Nam & Siracides non ab simili modo Philosophatus: *Ante sermonem*, inquit, *non laudes virum.* *Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex co- gitatu cordis hominis.* Qualis arbor, tales & frondes & fru- ctus: quales hominis cogitationes, tales plerumque & voces, & actiones:

*Navita de ventis, de tauro narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves.*

Eum qui epulas & generosum vinum aded commen- dat, an non gulonem & catillonem dixeris? qui aded disertus est in alienâ formâ prædicandâ, indicium facit amoris non aded casti. Qui se suâque crebrius ac libera- lius laudat, à nemine non superbus judicatur. Qui om- nium dicta carpere, mores omnium censere, nemini non notam inurere, rebus omnibus ceram minutiulam apprimere perquam dextrè novit, an non is omnium voce Criticus & vituperator dicitur? Atqui *Vituperans* hæc lingua hoc ævo usitatissima est.

Quisquis calculum de aliorum moribus fert è suis;

Quisque censor est alieni, nemo sed censor sui est.

Tantò graviores rerum alienarum vituperatores, quantò nostratrum facundiores laudatores sumus, ne- mo suæ mantice quod in tergo est, videt. Hinc Lingua *Vituperans*, quæ honestiore nomine *Censor* solet appel- lari, de quâ breviter differemus.

§. I.

Solet in urbibus quorundam supellex auctione ven- di. Is qui præest auctioni, in assignando cuiusvis rei pretio peritissimus sit necesse est: id enim muneris ha- bet, pronuntiare; tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti vestis hæc, tanti hæc cista veneat. Lingua de quâ lo- quimur, hoc officium sedulò exercet, suum rebus om- nibus ponit pretium, hoc centrum valet assibus, hoc tribus, hoc nullo, istud vix triobolare, illud mille se- stertiorum est. Hæc lingua omnia censere, carpere, vi- tuperare; rebus omnibus auctoritatem addere, deme- re, rerum omnium defectus & vicia explicare scit. Ro- mani censores olim Magistrum morum erant, Magistra- tum amplissimo eoque quinquennali fungebantur. Plu- rimum illis imperii & iuris in Senatores, Equites, ple- bem; illos Senatu movere, istis equum adimere, hos capite censere poterant. Jidem urbis templa, vias, aquas, ærarium tuebantur. Censura olim potestatis erat plurimæ. Hanc sibi potestatem vindicat Lingua *Vituperans* seu Censoria, non in senatores solum & equi- tes ac plebem, sed in ipsa fastigia, in Principes, Reges, Cæsares, in ipsos pæne Cæsares, quibus non semper ex toto parcat. Apud eos potissimum hæc lingua officiosis- sima est, qui sibi videntur pleno pectore sapere, qui et- iam dinumerare se stellas & metiri magnitudinem pos- se arbitrantur. Quamvis etiam apud indoctissimum quemque hæc lingua in promptu sit. Imò; *Et pueri na- sum Rhinocerotu habent.* Etiam pueri adhuc balbutien- tes sibi jus censendi, damnandi, irridendi sumunt. Nec mirum

Nam facilis cuius rigidi censoria cecidit.

Maxima ubique ridendi carpendique libido ac licentia est. Ubique tribunalia; ubique iudices & judicia, sed quales sūt iudices, talia & judicia, hoc est prava & teme- raria. Quamvis hoc loco de judiciis temerariis nos nihil:

Q q q

lingua